MAKTABGACHA TA'LIM TIZIMIDA PEDAGOGIK STRATEGIYALAR VA ULARNING O'RNI. QADRIYATLAR ASOSIDA AXBOROT IMMUNITETINI SHAKLLANTIRISH.

Urinova RushanaTursinniyozovna
Osiyo texnologiyalar universiteti magistranti
E-mail: urinovarushana@gmail.com
https://doi.org/10.5281/zenodo.23120788

Anotatsiya: Mazkur maqolada maktabgacha ta'lim yoshidagi bolalarning axborot muhitida ongli harakat qilishini ta'minlashda qadriyatlarga asoslangan axborot immuniteti tushunchasining pedagogik mazmuni ochib berilgan. Maqolada maktabgacha ta'lim tashkilotlari o'qituvchilari va oilalarning o'zaro munosabatlari jarayonida maktabgacha yoshdagi bolalarning ota-onalarini bolalarni zararli ma'lumotlardan himoya qilishda pedagogik vakolatlarini oshirish masalasi muhokama qilinadi, savodxonlikning tarkibiy qismlari, tarbiyachi o'qituvchilar va ota-onalarning o'zaro munosabatlari bosqichlari tavsiflanadi Zamonaviy axborot texnologiyalar va Chet tillarini o'rganish, nafaqat akademik muvaffaqiyat uchun, balki professional faoliyatda ham muhim ahamiyatga ega. Mazkur maqolada maktabgacha ta'lim yoshidagi bolalarning axborot muhitida ongli harakat qilishini ta'minlashda qadriyatlarga asoslangan axborot immuniteti tushunchasining pedagogik mazmuni ochib berilgan. O'rganilgan nazariy manbalar va amaliy misollar asosida axloqiy-axborot immunitetini shakllantirishga oid samarali metodlar tahlil qilinadi.

Annotation: This article reveals the pedagogical content of the concept of information immunity based on values in ensuring the conscious behavior of preschool children in the information environment. The article discusses the issue of increasing the pedagogical competence of parents of preschool children in protecting children from harmful information in the process of interaction between teachers of preschool educational organizations and families, describes the components of literacy, stages of interaction between educators and parents. Modern information technologies and the study of foreign languages are important not only for academic success, but also in professional activities. This article reveals the pedagogical content of the concept of information immunity based on values in ensuring the conscious behavior of preschool children in the information environment. Based on the studied theoretical sources and practical examples, effective methods for the formation of moral and information immunity are analyzed.

Аннотация: В данной статье раскрывается педагогическое содержание понятия информационного иммунитета на основе ценностей в обеспечении осознанного поведения дошкольников в информационной среде. В статье рассматривается вопрос повышения педагогической компетентности родителей дошкольников по защите детей от вредной информации в процессе взаимодействия педагогов дошкольных образовательных организаций и семей, описываются компоненты грамотности, этапы взаимодействия воспитателей и родителей. Современные информационные технологии и изучение иностранных языков важны не только для успешности в учебе, но и в профессиональной деятельности. В данной статье раскрывается педагогическое содержание понятия информационного иммунитета на основе ценностей в обеспечении осознанного поведения дошкольников в информационной среде. На основе

© Ushbu material Creative Commons Attribution 4.0 International (CC BY 4.0) litsenziyasi asosida tarqatiladi.

изученных теоретических источников и практических примеров анализируются эффективные методы формирования морально-нравственного и информационного иммунитета.

Kalit so'zlar: Axborot , axborot immuniteti, axborot madaniyati, zararli axborot, axloqiy qaror, maktabgacha tarbiya maktabgacha ta'lim, qadriyatlar, axborot xavfsizligi, zararli axborot, pedagogik himoya.texnologiya.

Key words: Information, information immunity, information culture, harmful information, moral decision, preschool education, values, information security, harmful information, pedagogical protection.technology.

Ключевые слова: Информация, информационный иммунитет, информационная культура, вредная информация, моральное решение, дошкольное образование, ценности, информационная безопасность, вредная информация, педагогическая защита.технологии.

Kirish. Maktabgacha ta'lim yoshidagi bolalarning qiziqish va qobiliyatlari - ma'naviy manbalar va hozirgi zamon talablari va ehtiyojlari nazarda to'tgan xolda, tarbiyachilarning tarbiyalanuvchi bilan aniq bir maqsadga qaratilgan o'zaro amaliy va nazariy muloqatida namoyon bo'ladi. Zamonaviy informatsion muhitning tezkor rivojlanishi inson salomatligi va ongiga ta'sir ko'rsatuvchi turli tahdidlarni yuzaga keltirmoqda. Ayniqsa, axborot oqimi ichida farzandlarimizni zararli, zo'ravonlik, yolg'on yoki psixologik salbiy ta'sirga ega bo'lgan kontentdan himoyalash dolzarb masalalardan biri sifatida e'tirof etilmoqda [1]. Axborot-kommunikatsiya texnologiyalarining keng rivojlanishi natijasida bolalar nafaqat axborot oluvchilarga, balki faol ishtirokchilarga aylangan. Har bir bola zamonaviy texnologiyalardan foydalanar ekan, u rivojlanayotgan axborot makonining ijobiy va salbiy tomonlariga duch keladi. Zararli kontent – bu nafaqat shaxsiy rivojlanishga, balki axloqiy qadriyatlarning yemirilishiga olib keluvchi asosiy omillardan biridir. Shu bois, axborot immunitetini shakllantirish har bir ta'lim bosqichining, xususan maktabgacha ta'limning ajralmas vazifasidir.Maktabgacha yoshdagi bolalar ongining shakllanishida axborot ta'sirchanlik darajasi yuqori bo'lganligi sababli, ularni axborotdan himoyalash masalasi pedagogik yondashuv doirasida ko'rib chiqilishi lozim [2].

Bibliografik tavsif: Istratova M.A., Pazukhina S.V. Bolalarni zararli ma'lumotlardan himoya qilish masalasida maktabgacha yoshdagi ota-onalarning pedagogik savodxonligini oshirish bolalarda qo'rquv, dahshat yoki vahima keltirib chiqaradigan zo'ravonlik, jinoyat yoki boshqa g'ayriijtimoiy harakatlar, shu jumladan zo'ravonliksiz o'lim, kasallik, o'z joniga qasd qilish, baxtsiz hodisa, ofat yoki falokat va (yoki) ularning oqibatlarini kamsituvchi tasvir yoki tavsif shaklida taqdim etilgan harakatlar; erkak va ayol o'rtasidagi jinsiy munosabatlarning tasviri yoki tavsifi shaklida taqdim etilgan; odobsiz so'z bilan bog'liq bo'lmagan so'zlar va iboralarni o'z ichiga olgan. Zamonaviy axborot texnologiyalari foydalanuvchilarining eng zaif va himoyalanmagan toifasi bolalardir, chunki ular hali shakllangan dunyoqarashga va barqaror hayotiy pozitsiyaga ega emas, Internet va media makonini o'zlashtirish xavfini tushunmaydilar. Televizor ko'rish va kompyuter o'yinlarini o'ynash maktabgacha yoshdagi boshqa mashg'ulotlar, masalan, rasm chizish, modellashtirish va sport bilan yaxshi mos kelmaydi. Agar bola uzoq vaqt televizor tomosha qilsa, kompyuter o'yinlariga nazoratsiz kirish imkoniga ega bo'lsa va kun tartibiga rioya qilmasa, unda, qoida tariqasida, u to'liq uxlamaydi, tengdoshlari bilan o'ynamaydi va uy ishlarida qatnashmaydi. Ko'pgina ota-onalar televizor yoki kompyuterga qaramlikning bola uchun

© Ushbu material Creative Commons Attribution 4.0 International (CC BY 4.0) litsenziyasi asosida tarqatiladi.

mumkin bo'lgan salbiy oqibatlari haqida tasavvurga ega, ammo bandlik yoki boshqa sabablarga ko'ra, ular bu vaziyatga har doim ham to'liq tushunish va jiddiylik bilan munosabatda bo'lishmaydi. Bunday sharoitda bolalarning axborot xavfsizligini ta'minlash va bolalarni zararli ma'lumotlardan himoya qilish masalalarida ota-onalarning pedagogik savodxonligini oshirish muammosi dolzarb bo'lib qoladi

Qadriyatlar asosidagi tarbiya – bu nafaqat milliy o‘zlik, balki axloqiy immunitetni shakllantirish vositasi hamdir. Shu bois, maktabgacha ta’lim tashkilotlarida bolalarni qadriyatlar ruhida tarbiyalash orqali ularni zararli axborotlardan ongli ravishda himoya qilish mumkin. Zamonaviy jamiyat axborot, kompyuter, telekommunikatsiya va boshqa texnologiyalarning jadal rivojlanishi bilan tavsiflanadi. Internet, televizor, smartfon, telefon, planshet insonning kundalik hayotining ajralmas qismiga aylanib bormoqda. Turli xil ma'lumotlar oqimining tajovuzkor ta'siri ko'pincha bolaning va uning ota-onasining shaxsiyatini rivojlantirish uchun jiddiy muammolarni keltirib chiqaradi, chunki nafaqat yosh avlod, balki kattalar ham ko'pincha televizor, kompyuter, Internet va boshqalarga qaram bo'lib qoladilar. Ko'pincha yangi paydo bo'lgan gadjetlar, reklama, ba'zi filmlar va avtomobillar tomonidan uzatiladigan ma'lumotlarning nazoratsiz kiritilishi salbiy ta'sir ko'rsatadi. Bolaning psixikasi va uning umumiy salomatligi haqida. Bugungi kunda axborot maydoni ziddiyatli, tajovuzkor va salbiy xarakterga ega bo'lib, jamiyat hayotining ijtimoiy va axloqiy ko'rsatmalariga har doim ham ijobiy ta'sir ko'rsatmaydi. Har bir ma'lumot birligi, har bir so'z, belgi, matn insonning ongiga, qadriyatlariga, odatlariga, motivatsiyasiga, ruhiy holatiga ta'sir qiluvchi semantik yukni ko'taradi va shuning uchun psixikaga ta'sir qiladi, ko'pincha shaxsiyatni bostiradi, uni manipulyatsiya qiladi.

Zararli ma'lumotlar - shafqatsizlik, jismoniy va aqliy tasvir yoki tasvir ko'rinishida taqdim etilgan bolalarning sog'lig'i yoki rivojlanishiga zarar yetkazuvchi ma'lumotlar.

Tadqiqot metodologiyasi

Tadqiqotda sifatli yondashuv asos qilib olindi. Jumladan, 20 nafar maktabgacha ta’lim tashkiloti pedagoglari bilan suhbatlar tashkil etildi, 100 nafardan ortiq tarbiyalanuvchilar ishtirok etgan 12 mashg‘ulotda kuzatuv o‘tkazildi. Tahlil uchun kontent-analiz, holatli o‘rganish (case study) va yarmi strukturaviy intervyular kabi usullar qo‘llanildi. Bu metodlar bizga real amaliyotda qanday pedagogik yondashuvlar ishlayotgani va ularning samarasini baholash imkonini berdi. "Bolalarni ularning sog'lig'i va rivojlanishiga zarar etkazuvchi ma'lumotlardan himoya qilish to'g'risida" Federal qonunida bolalarning axborot xavfsizligi tushunchasi bolalarning sog'lig'iga va (yoki) jismoniy, aqliy, ma'naviy yoki axloqiy rivojlanishiga zarar etkazadigan ma'lumotlar bilan bog'liq hech qanday xavf bo'lmagan bolalarni himoya qilish holati sifatida ko'rib chiqiladi. Bolaning sog'lig'ini saqlashda oila birinchi o'rinda turadi. Ushbu funktsiyani bajarish uchun ota-onalar zarur pedagogik resurslarga ega bo'lishi kerak. Pedagogik savodxonlik deganda bilim, ko‘nikma, malakalar yig‘indisi hamda olingan bilim va ijtimoiy tajribani boshqalarga yetkaza olish qobiliyati tushuniladi; ijtimoiy-madaniy tajribani yaratuvchi, saqlaydigan va boyitganlar va ularning yutuqlarini o'zlashtirishi kerak bo'lganlar o'rtasida vositachi sifatida harakat qilish qobiliyati. Pedagogik savodxonlik Barkamol o'quv dasturi har qanday samarali maktabgacha ta'lim dasturining asosi hisoblanadi, chunki u bolaning umumiy rivojlanishi uchun asos bo'lib xizmat qiladi. Bunday o'quv dasturi yosh bolalarning har tomonlama o'sishiga yordam beradigan bir nechta asosiy yo'nalishlarni o'z ichiga olishi kerak:

Natijalar va tahlil

So‘rov natijalari shuni ko‘rsatdiki, bolalar 4 yoshdan boshlab smartfon va planshetlar bilan tanish bo‘lib, ularning 65 foizi kundalik ravishda YouTube, TikTok va boshqa video platformalardan

© Ushbu material Creative Commons Attribution 4.0 International (CC BY 4.0) litsenziyasi asosida tarqatiladi.

foydalanadi. Bu esa ularning tasavvurlariga, nutqiga va xatti-harakatiga ta'sir ko'rsatadi. Maktabgacha ta'lim tizimi bolalarda axborotga nisbatan tanqidiy yondashuvni erta bosqichda shakllantirishi lozim.

Ta'lim tizimida muvaffaqiyatli deb topilgan amaliy yondashuvlar quyidagilar:

- Interaktiv ertak terapiyasi
- Rolga kirish asosidagi muammoli vaziyatlar
- Rasm va kartina asosida voqea muhokamasi
- Multfilm tahlili orqali axloqiy tanlovlar

Ushbu usullar bola tomonidan axborotni baholash, uni farqlash va muqobil tanlovni ongli amalga oshirish imkonini beradi. Shu sababli, axborot immuniteti faqatgina nazariy tushuncha emas, balki real pedagogik harakatlarga asoslangan ko'nikmadir.

Mazkur tadqiqotda quyidagi metodlar qo'llanildi:

Nazariy tahlil: mavzuga oid pedagogik va psixologik adabiyotlar asosida nazariy asoslar ishlab chiqildi.

Taqdim etilgan hujjatlar tahlili: Maktabgacha ta'lim federal standartlari, UNESCO tavsiyalari, va O'zbekiston Respublikasi qonun hujjatlari tahlil qilindi [3].

Empirik kuzatuv: Maktabgacha ta'lim muassasalaridagi pedagogik amaliyotlar kuzatildi.

Natijalar shuni ko'rsatdiki, qadriyatlar asosidagi tarbiya usullari orqali bola zararli axborotni tanimasa ham, uni rad etishga moyillik bildirgan.Bugungi kunda yoshlar tarbiyasi muammolari deyarli barcha mamlakatlar uchun umumiy masaladir. O'zbek xalqining asriy an'analari, jumladan, tarbiya sohasidagi an'analari ajdodlarimizning tabarruk dini bilan bog'liq. Yoshi kattalarga salom berish, ularni hurmat qilish, yoshi kichiklar va kuchsizlarni avaylash, ilm olish va kasb o'rganishga da'vat, halol mehnat qilishga chaqirish, qo'shnilar bilan xushmuomala bo'lish kabi an'analar ozbeklar oilalarida, ularning dinga munosabatlaridan qat'iy nazar, yoshlarga singdirib kelingan.

Axborotlashtirish jarayonida maktabgacha ta'lim tashkilotidagi tayyorlov guruh xonalarini yetarlicha jihozlash, multimediya jihozlari uchun moslashtirish masalalarini hal etish, maktabgacha ta'lim tashkilotida faoliyat yuritayotgan pedagog xodimlarning AKT bo'yicha savodxonligini oshirish ustuvor vazifalardan biriga aylanmoqda. Maktabgacha ta'lim tizimida axborot-kommunikatsiya texnologiyalaridan foydalanish bir necha yo'nalishlarda oz ifodasini topadi:

a) axborot-kommunikatsiya texnologiyalaridan bolalar bilan bo'lgan masofaviy ta'lim-tarbiya jarayonida foydalanish;

b) axborot-kommunikatsiya texnologiyalaridan masofaviy ta'limda pedagoglarning ota-onalar bilan hamkorlik jarayonida foydalanish;

c) axborot-kommunikatsiya texnologiyalaridan metodik ishlarni tashkil etishda, ta'lim sifatini oshirishda tarbiyachilar bilan ishlash jarayonida foydalanish.

Jismoni rivojlanish: faol o'yin nozik va qo'pol motorli ko'nikmalarni rivojlantirish uchun juda muhimdir. Yugurish, sakrash, toqqa chiqish va hunarmandchilikni rag'batlantiradigan tadbirlar bolalarning jismoniy muvofiqlashtirish va nazoratini kuchaytirishga yordam beradi. Muntazam jismoniy faollik, shuningdek, umumiy salomatlik va farovonlikni qo'llab-quvvatlaydi, bu bolalarda kuch va chidamlilikni rivojlantirishni ta'minlaydi.

Madaniy xabardorlik va qadriyatlar: Turli madaniyatlar va qadriyatlar bilan tanishish hurmat va inklyuziyani rivojlantirish uchun juda muhimdir. Maktabgacha ta'lim - bu bolalarni turli xil an'analar, tillar va amaliyotlar bilan tanishtirish, ularga farqlarni tushunish va tushunishga yordam beradigan ideal

© Ushbu material Creative Commons Attribution 4.0 International (CC BY 4.0) litsenziyasi asosida tarqatiladi.

muhit. Turli xillikni nishonlash orqali bolalar ochiq fikrli, hurmatli va rahm-shafqatli shaxslar bo'lishni o'rganadilar. Bolalardagi qayg'u yoki travma belgilarini tan olish va tegishli javob berish. Maktabgacha tarbiyachilar ko'pincha bolaning hissiy yoki psixologik qiyinchiliklarga duch kelishini birinchi bo'lib payqashadi. Ushbu belgilarni tanib olish va yordam berishni o'rgatish bolalarning farovonligini saqlashga yordam beradi.Ushbu maqsadlarga erishish uchun muntazam seminarlar va murabbiylik dasturlari juda muhimdir. Kasbiy rivojlanish uchun bunday imkoniyatlar o'qituvchilarni tarbiyalovchi, rag'batlantiruvchi va inklyuziv ta'lim muhitini yaratish uchun zarur bo'lgan vositalar bilan ta'minlaydi, natijada bolalarning kelajakdagi ta'limi uchun ijobiy va qo'llab-quvvatlovchi poydevor yaratadi.

Ta'lim resurslaridan foydalanish imkoniyatlarini kengaytirish

Ko'pgina kam ta'minlangan jamoalar uchun o'quv materiallarining etishmasligi bolalarning o'rganishi va rivojlanishi uchun jiddiy to'siqdir. MTTlar ushbu muammoni yengishda hal qiluvchi rol o‘ynashi mumkin:

Yoshga mos kitoblar, boshqotirmalar va bolalarning ongini rag'batlantirish, izlanishni rag'batlantirish va muammolarni hal qilish ko'nikmalarini rivojlantirishga yordam beradigan o'quv o'yinchoqlari bilan ta'minlash. Ushbu manbalar o'rganishga bo'lgan muhabbatni kuchaytirish orqali erta bolalik ta'limida sezilarli o'zgarishlarga olib kelishi mumkin.

Tejamkor va oson mavjud materiallardan foydalangan holda mahalliy ahamiyatga ega bo'lgan o'quv qo'llanmalarini yaratish. Bu o'quv materiallari nafaqat arzon, balki madaniy jihatdan ham mos bo'lishini ta'minlaydi, mahalliy sharoitni aks ettiradi va bolalar tajribasi bilan rezonanslashadi.

Jamiyatda kutubxonalar va resurs markazlarini tashkil etish. Ushbu markazlar bolalar, oilalar va o'qituvchilar jamiyatda mavjud bo'lmagan turli xil ta'lim resurslari, kitoblar va materiallardan foydalanishlari mumkin bo'lgan qimmatli joylar bo'lib xizmat qilishi mumkin.

Xulosa qilib aytganda, Xulosa qilib aytganda, maktabgacha yoshdagi bolalarni zararli axborotdan himoyalashda qadriyatlarga asoslangan tarbiya asosiy vosita sifatida namoyon bo‘ladi. Bu borada ta’lim muassasalari, pedagoglar, psixologlar va ota-onalar hamkorligida yondashuv zarur. Har bir bola uchun axborot tarbiyasi uning shaxsiy va axloqiy rivojlanishining negizini tashkil etadi. Kelajakda bu masalaga oid o‘quv-metodik qo‘llanmalar va maxsus dasturlarni yaratish dolzarb sanaladi. Axborot kommunikatsiya texnologiyalari maktabgacha ta'lim tizimida pedagogik jarayonni tashkil etishda, uzluksiz metodik xizmat ko'rsatishda, metodik faoliyatni rejalashtirishda, pedagoglar, tibbiy xodimlar va boshqa mutaxassislar faoliyatini nazorat qilishda, butun bir tizimning aniq monitoringini olib borishda qulaylik yaratadi. Tadqiqot natijalari shuni ko‘rsatdiki, maktabgacha ta’lim tashkilotlarida tarbiyalanuvchilarning zararli axborotlardan himoyalanishi faqat texnik vositalar orqali emas, balki qadriyatlar asosida olib borilgan pedagogik tarbiya orqali samarali bo‘lishi mumkin. Shu bois, bolalar uchun yaratilgan barcha axborot resurslari ham qadriyatlarga mos bo‘lishi, pedagoglar esa har bir mavzuda axborotni tanlashda ehtiyotkorlik bilan yondashishi lozim.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. O'zbekiston Respublikasini Presidentining Qarori PQ-3261 — "Maktabgacha ta'lim tizimini tubdan takomillashtirish chora-tadbirlari to'g'risida" 09.09.2017.
2. UNESCO, Montoya S. Defining literacy. GAML fifth meeting, Germany, 2018.
3. Barnett, W. Preschool education for economically disadvantaged children: Effects on reading achievement and related outcomes. In S. B. Neuman & D. K. Dickinson (Eds.), Handbook of early literacy research, Vol. 1, pp. 421-443. New York: Guilford Press,

© Ushbu material Creative Commons Attribution 4.0 International (CC BY 4.0) litsenziyasi asosida tarqatiladi.

4. To'raqulov X.A. Pedagogik tadqiqotlarda axborot tizimlari va texnologiyalari. -T.;Fan, 2007.
5. Azizxodjayeva N.N. Pedagogik texnologiyalar va pedagogik mahorat. - T.: 2018. -
6. 2001
7. Raxmonova G.S.Hakimova.N.S. O'quvchilarni ma'naviy axloqiy tarbiyalashda interfaol metodlardan foydalanish// Oriental renaissance:Innovative, educational, natural and social sciences.-2022.-T.2.-C.67-72
8. O'rinova Y. T " Nutq sur'ati , rivojlanishining buzulishlari", Муғаллим ҳәм үзликсиз билимлендириў Илимий-методикалық журнал. Nukus-2025, 2/1.
9. O'rinova Y. T. International journal of science 2-son, 2024 № 274079. www.worldlyjournals.com " Nutq nuqsonlariga ega bo'lgan bolalarning kasbiy konpetensiyaviy yondashuvi"

© Ushbu material Creative Commons Attribution 4.0 International (CC BY 4.0) litsenziyasi asosida tarqatiladi.